

Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Кафедра соціальної педагогіки та корекційної освіти

«До захисту допускаю»

Завідувач кафедри соціальної педагогіки
та корекційної освіти

кандидат педагогічних наук, доцент

_____ Алла РЕВТЬ

« _____ » _____ 20__ р.

**Формування професійного іміджу майбутнього
соціального працівника**

Спеціальність 231 Соціальна робота

Бакалаврська робота

на здобуття кваліфікації – бакалавр з соціальної роботи за спеціалізацією
«Соціальна педагогіка»

Автор роботи : студент групи СР – 2226Б
Андрій КАЧМАРИК _____

Науковий керівник : д. пед. н., професор
Тетяна ЛОГВИНЕНКО _____

Дрогобич, 2026

Захист кваліфікаційної роботи

_____ (тема роботи)

Оцінка за стобальною шкалою: _____

Оцінка за національною чотирибальною шкалою: _____

Коротка мотивація захисту:

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____ дата

Голова ЕК _____ підпис

_____ прізвище та ініціали

Секретар ЕК _____ підпис

_____ прізвище та ініціали

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА.....	9
1.1. Сутність поняття «професійний імідж» у психолого-педагогічній та соціальній літературі.....	9
1.2. Структура та основні компоненти професійного іміджу майбутнього соціального працівника.....	11
1.3. Чинники та педагогічні умови формування професійного іміджу здобувачів вищої освіти.....	15
Висновки до розділу 1.....	18
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ.....	21
2.1. Зміст та напрями професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у закладах вищої освіти.....	21
2.2. Роль комунікативної культури, професійної етики та самопрезентації у формуванні професійного іміджу.....	24
2.3. Методи, форми та технології формування професійного іміджу майбутніх соціальних працівників.....	27
2.4. Досвід формування професійного іміджу майбутніх соціальних працівників.....	32
Висновки до розділу 2.....	35
ВИСНОВКИ.....	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	39
ДОДАТКИ.....	42

АНОТАЦІЯ

В бакалаврському дослідженні аналізуються теоретичні основи формування професійного іміджу майбутнього соціального працівника. Розглядається наукове трактування поняття «професійний імідж», яке представлено у сучасній психолого-педагогічній та соціальній літературі. Розкривається структура та основні компоненти професійного іміджу майбутнього соціального працівника та аналізуються чинники і педагогічні умови формування професійного іміджу майбутнього соціального працівника.

Другий розділ роботи присвячений розкриттю особливостей професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у контексті формування їхнього професійного іміджу. Розглядаються зміст і напрями професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у закладах вищої освіти.

Значна увага приділяється визначенню ролі комунікативної культури, професійної етики та самопрезентації у формуванні професійного іміджу соціального працівника. Особливе місце посідають у розділі прикладні матеріали, присвячені методам, формам і технологіям формування професійного іміджу майбутніх фахівців соціальної сфери.

В роботі представлено сучасний досвід формування професійного іміджу майбутніх соціальних працівників і зроблено узагальнюючі висновки та рекомендації щодо удосконалення цього процесу.

Ключові слова: професійний імідж, соціальний працівник, комунікативна культура, професійна етика, форма, метод, технологія, формування, досвід.

ANNOTATION

The bachelor's research analyzes the theoretical foundations of the formation of the professional image of a future social worker. The scientific interpretation of the concept of "professional image", which is presented in modern psychological,

pedagogical and social literature, is considered. The structure and main components of the professional image of a future social worker are revealed and the factors and pedagogical conditions for the formation of the professional image of a future social worker are analyzed.

The second section of the work is devoted to revealing the features of professional training of future social workers in the context of forming their professional image. The content and directions of professional training of future social workers in higher education institutions are considered.

Considerable attention is paid to determining the role of communicative culture, professional ethics and self-presentation in the formation of the professional image of a social worker. A special place in the section is occupied by applied materials devoted to the methods, forms and technologies of forming the professional image of future social sphere specialists.

The paper presents modern experience in forming the professional image of future social workers and makes general conclusions and recommendations for improving this process.

Keywords: professional image, social worker, communicative culture, professional ethics, form, method, technology, formation, experience.

ВСТУП

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується активними соціально-економічними трансформаціями, гуманізацією суспільних відносин, реформуванням системи соціального захисту населення та підвищенням вимог до професійної діяльності фахівців соціальної сфери. У цих умовах особливого значення набуває проблема професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, здатних ефективно виконувати професійні функції, налагоджувати конструктивну взаємодію з різними категоріями населення, демонструвати високий рівень професійної культури, етики та комунікативної компетентності.

Професійна діяльність соціального працівника належить до соціономічних професій, у яких важливе місце посідає безпосередня взаємодія з людиною. Саме тому професійний імідж соціального працівника виступає не лише зовнішнім проявом його професійної культури, а й важливим чинником формування довіри клієнтів, авторитету фахівця, ефективності соціально-педагогічної діяльності та професійної самореалізації. У сучасному освітньому просторі формування професійного іміджу майбутнього соціального працівника розглядається як складова його професійної компетентності та професійного становлення.

Проблема формування професійного іміджу майбутніх фахівців є предметом дослідження багатьох науковців у галузі педагогіки, психології, соціальної роботи та соціальної педагогіки. Теоретичні засади професійної підготовки соціальних працівників висвітлено у працях А. Капської, І. Зверєвої, Т. Семигіної, Л. Тютті, І. Миговича та інших учених. Питання професійного становлення особистості, професійної культури та компетентності досліджували І. Бех, С. Сисоєва, О. Дубасенюк, В. Кремень, Н. Волкова. Особливості формування професійного іміджу фахівців соціономічної сфери розкрито у працях Н. Журавської, С. Максимовського, В. Савіцької, С. Федоренко та інших науковців.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що професійний імідж майбутнього соціального працівника є складним інтегративним утворенням, яке поєднує професійні знання, морально-етичні якості, комунікативні здібності, культуру поведінки, професійний стиль спілкування, самопрезентацію та зовнішній вигляд фахівця. Водночас проблема формування професійного іміджу здобувачів вищої освіти у процесі професійної підготовки потребує подальшого наукового обґрунтування та практичного вдосконалення. Актуальність означеної проблеми зумовила вибір теми бакалаврської роботи: **«Формування професійного іміджу майбутнього соціального працівника»**.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх соціальних працівників у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – процес формування професійного іміджу майбутніх соціальних працівників.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати наукові підходи до трактування поняття «професійний імідж» у психолого-педагогічній та соціальній літературі.
2. Охарактеризувати структуру та компоненти професійного іміджу майбутнього соціального працівника.
3. Визначити педагогічні умови формування професійного іміджу здобувачів вищої освіти.
4. Дослідити особливості професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у контексті формування професійного іміджу.
5. Проаналізувати досвід формування професійного іміджу майбутнього соціального працівника..

Для досягнення мети та реалізації поставлених завдань використано комплекс методів дослідження:

- теоретичні: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація наукової літератури з проблеми дослідження;
- емпіричні: анкетування, бесіди, педагогічне спостереження;
- методи математичної статистики для кількісного та якісного аналізу результатів дослідження.

Практичне значення дослідження полягає у розробці рекомендацій щодо вдосконалення професійної підготовки здобувачів вищої освіти, а також можливості використання результатів дослідження у практиці роботи закладів вищої освіти з професійної підготовки фахівців соціальної сфери.

Структура роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаної літератури (40 джерел) та 3 додатків. Загальний обсяг роботи – 46 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

1.1. Сутність поняття «професійний імідж» у психолого-педагогічній та соціальній літературі

У сучасних умовах розвитку системи соціальної роботи в Україні особливої актуальності набуває проблема професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, здатних ефективно здійснювати професійну діяльність, встановлювати конструктивну взаємодію з різними категоріями населення та відповідати високим професійним і моральним стандартам. Одним із важливих чинників професійного становлення фахівця соціальної сфери виступає сформований професійний імідж, який забезпечує позитивне сприйняття спеціаліста суспільством, сприяє встановленню довірливих стосунків із клієнтами та підвищує результативність професійної діяльності.

Поняття «імідж» у сучасній науковій літературі розглядається як складне багатокомпонентне утворення, що формується у процесі соціальної взаємодії та відображає уявлення оточуючих про певну особу, професію чи організацію. Термін «імідж» походить від англійського слова *image*, що означає «образ», «уявлення», «відображення». У широкому розумінні імідж трактується як емоційно забарвлений образ особистості, який формується у свідомості інших людей у процесі сприйняття її зовнішніх та внутрішніх характеристик.

Науковці наголошують, що імідж особистості є не лише зовнішнім враженням, а й результатом цілеспрямованого формування професійних, комунікативних, моральних та поведінкових характеристик. Л. Орбан-Лембрик зазначає, що імідж є соціально-психологічним феноменом, який поєднує зовнішні прояви особистості з її внутрішніми якостями та ціннісними орієнтаціями [26]. У свою чергу, Є. Лодатко визначає імідж як інтегральний

образ людини, що формується на основі її діяльності, поведінки, стилю спілкування та професійної компетентності [22].

У педагогічній та психологічній літературі значна увага приділяється саме професійному іміджу фахівця. Професійний імідж розглядається як цілісний образ спеціаліста, який формується у процесі професійної діяльності та відображає рівень його професійної компетентності, культури, моральних якостей, комунікативних умінь та професійної поведінки. На думку С. Максимовського, професійний імідж соціального працівника є важливою складовою професійної компетентності, яка впливає на ефективність взаємодії з клієнтами та соціальними інституціями [23].

Особливого значення проблема професійного іміджу набуває у сфері соціальної роботи, оскільки діяльність соціального працівника передбачає постійний контакт із людьми, які перебувають у складних життєвих обставинах. Саме тому професійний імідж соціального працівника повинен базуватися на гуманістичних цінностях, толерантності, професійній етиці, емпатії та відповідальності.

У працях А. Капської соціальний працівник характеризується як фахівець, діяльність якого спрямована на підтримку, захист та соціальну адаптацію особистості, а отже, важливими складовими його професійного іміджу є комунікативна культура, доброзичливість, професійна компетентність та здатність до ефективної взаємодії [17]. І. Зверева підкреслює, що позитивний професійний імідж соціального працівника сприяє формуванню довіри клієнтів, створенню сприятливого психологічного клімату та підвищенню авторитету професії у суспільстві [16].

У наукових дослідженнях професійний імідж розглядається як результат професійного становлення особистості. І. Бех наголошує, що професійне становлення майбутнього фахівця нерозривно пов'язане з формуванням його моральних цінностей, професійної культури та особистісної зрілості [3]. Водночас С. Сисоєва акцентує увагу на тому, що сучасна система професійної

освіти повинна забезпечувати не лише формування професійних знань та вмінь, а й розвиток професійної самосвідомості, комунікативної культури та здатності до самопрезентації [32].

Важливим аспектом професійного іміджу є його багатоконпонентність. Науковці виокремлюють зовнішній та внутрішній компоненти іміджу. До зовнішнього компонента належать зовнішній вигляд, культура мовлення, стиль поведінки, невербальна комунікація, діловий етикет. Внутрішній компонент охоплює професійні знання, моральні якості, професійні цінності, мотивацію, емоційну стійкість та професійну компетентність.

Дослідники підкреслюють, що формування професійного іміджу майбутнього соціального працівника повинно здійснюватися цілеспрямовано у процесі професійної підготовки у закладі вищої освіти. Саме в студентські роки відбувається формування професійної самосвідомості, професійних цінностей, комунікативних навичок та професійної культури майбутнього фахівця.

Таким чином, аналіз психолого-педагогічної та соціальної літератури дає підстави стверджувати, що професійний імідж майбутнього соціального працівника є складним інтегративним утворенням, яке поєднує професійні, моральні, комунікативні та особистісні характеристики фахівця. Формування позитивного професійного іміджу виступає важливою умовою успішної професійної діяльності соціального працівника та його професійного становлення

1.2. Структура та основні компоненти професійного іміджу майбутнього соціального працівника

У сучасних умовах модернізації системи соціальної роботи та професійної освіти проблема формування професійного іміджу майбутнього соціального працівника набуває особливого значення. Професійний імідж є

складним багатокomпонентним утворенням, яке поєднує зовнішні та внутрішні характеристики особистості фахівця, визначає рівень його професійної культури, професійної компетентності та готовності до ефективної взаємодії з клієнтами.

У науковій літературі професійний імідж розглядається як інтегральний образ фахівця, що формується у свідомості інших людей у процесі професійної взаємодії. Водночас дослідники наголошують, що імідж не є випадковим явищем, а формується під впливом особистісних якостей, професійних знань, поведінки, комунікативної культури та зовнішнього вигляду людини.

Структура професійного іміджу майбутнього соціального працівника охоплює взаємопов'язані компоненти, які забезпечують формування позитивного професійного образу та ефективність професійної діяльності. Науковці виділяють різні підходи до структурування професійного іміджу, однак більшість із них акцентують увагу на особистісному, професійному, комунікативному та зовнішньому компонентах.

Одним із ключових компонентів професійного іміджу є особистісний компонент. Він охоплює моральні якості, систему цінностей, професійну мотивацію, гуманістичну спрямованість особистості, емпатію, відповідальність, толерантність, доброзичливість та емоційну стійкість

Для соціального працівника саме особистісні характеристики мають особливе значення, оскільки професійна діяльність безпосередньо пов'язана з наданням допомоги людям, підтримкою осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, а також із вирішенням соціальних проблем.

І. Бех підкреслює, що професійне становлення майбутнього фахівця повинно базуватися на гуманістичних цінностях, моральній відповідальності та здатності до саморозвитку [3]. У свою чергу, А. Капська наголошує, що соціальний працівник має бути прикладом моральної культури, професійної етики та гуманного ставлення до людини [17]. Саме тому особистісний

компонент професійного іміджу є основою формування позитивного ставлення до фахівця з боку клієнтів і суспільства.

Наступним важливим складником професійного іміджу є професійний компонент, який охоплює рівень професійної компетентності, фахові знання, практичні вміння та навички, здатність до професійного самовдосконалення й творчого вирішення професійних завдань. Професійна компетентність соціального працівника передбачає володіння сучасними технологіями соціальної роботи, знання законодавчої бази, методів соціальної підтримки та консультування різних категорій населення.

Т. Семигіна зазначає, що професійна компетентність соціального працівника є важливою умовою ефективної професійної діяльності та формування його позитивного професійного образу [31]. Високий рівень професійної підготовки сприяє підвищенню довіри до спеціаліста, формуванню його авторитету та професійної репутації.

Важливе місце у структурі професійного іміджу займає комунікативний компонент. Оскільки соціальна робота належить до професій типу «людина – людина», ефективність професійної діяльності значною мірою залежить від рівня сформованості комунікативних умінь і навичок фахівця. До комунікативного компонента належать культура мовлення, вміння вести діалог, здатність до активного слухання, навички міжособистісного спілкування, володіння вербальними та невербальними засобами комунікації.

М. Шевчук зазначає, що комунікативна культура соціального працівника є важливою складовою його професійного іміджу, оскільки саме через спілкування формується довіра між фахівцем і клієнтом [36]. Від рівня комунікативної компетентності залежить успішність професійної взаємодії, здатність вирішувати конфліктні ситуації та ефективно здійснювати соціальний супровід.

Не менш важливим компонентом професійного іміджу є зовнішній компонент, який включає зовнішній вигляд, стиль одягу, культуру поведінки,

манери, невербальну комунікацію та самопрезентацію фахівця. Зовнішній образ соціального працівника має відповідати професійним нормам, бути охайним, стриманим та викликати позитивне враження.

Дослідники наголошують, що саме зовнішній компонент створює перше враження про людину, яке значною мірою впливає на подальше сприйняття фахівця. Водночас зовнішній імідж повинен гармонійно поєднуватися з внутрішніми професійними та особистісними якостями людини.

У структурі професійного іміджу окремі науковці також виділяють мотиваційний компонент, який характеризує професійну спрямованість особистості, зацікавленість у професійній діяльності, прагнення до самореалізації та професійного розвитку. Позитивна професійна мотивація сприяє активному професійному становленню майбутнього соціального працівника та формуванню відповідального ставлення до майбутньої професії.

Важливим елементом професійного іміджу є рефлексивний компонент, який передбачає здатність особистості до самоаналізу, самооцінки, усвідомлення власних професійних якостей та вдосконалення професійної діяльності. Саме рефлексія забезпечує професійне самовдосконалення майбутнього фахівця та сприяє розвитку професійної самосвідомості.

Отже, структура професійного іміджу майбутнього соціального працівника є багатокомпонентною та охоплює особистісний, професійний, комунікативний, зовнішній, мотиваційний і рефлексивний компоненти. Усі складові професійного іміджу перебувають у тісному взаємозв'язку та забезпечують формування позитивного професійного образу фахівця соціальної сфери.

Цілеспрямоване формування зазначених компонентів у процесі професійної підготовки є важливою умовою професійного становлення майбутнього соціального працівника та підвищення ефективності його майбутньої професійної діяльності.

1.3. Чинники та педагогічні умови формування професійного іміджу здобувачів вищої освіти

Формування професійного іміджу майбутнього соціального працівника є складним і багатоаспектним процесом, який залежить від низки соціальних, психологічних, педагогічних та організаційних чинників. У сучасних умовах реформування системи вищої освіти особливої актуальності набуває проблема створення ефективних педагогічних умов, що сприятимуть професійному становленню здобувачів вищої освіти, розвитку їх професійної культури, комунікативної компетентності та позитивного професійного образу.

Науковці підкреслюють, що професійний імідж не формується стихійно, а є результатом цілеспрямованого освітнього впливу, професійної підготовки та активної діяльності самої особистості. Відтак важливе значення мають чинники, які забезпечують ефективність цього процесу.

Одним із провідних чинників формування професійного іміджу є професійна підготовка у закладі вищої освіти. Саме у процесі навчання здобувачі освіти опановують професійні знання, формують практичні вміння, професійні цінності, професійну етику та навички професійної комунікації. Система професійної підготовки майбутніх соціальних працівників повинна бути спрямована не лише на засвоєння теоретичних знань, а й на розвиток особистісних якостей, необхідних для успішної професійної діяльності.

О. Дубасенюк зазначає, що сучасна професійна освіта має забезпечувати формування конкурентоспроможного фахівця, здатного до професійної мобільності, саморозвитку та ефективної професійної взаємодії [12]. Саме тому освітній процес у закладі вищої освіти повинен створювати умови для комплексного розвитку особистості майбутнього соціального працівника.

Важливим чинником формування професійного іміджу є професійна мотивація здобувачів вищої освіти. Усвідомлене ставлення до обраної професії, інтерес до соціальної роботи, прагнення допомагати людям та

професійно самореалізуватися позитивно впливають на формування професійної самосвідомості та професійного образу майбутнього фахівця.

І. Бех підкреслює, що професійний розвиток особистості неможливий без сформованої системи моральних цінностей, професійних мотивів та гуманістичної спрямованості [3]. У контексті професійної підготовки соціальних працівників це особливо важливо, оскільки їхня діяльність безпосередньо пов'язана із соціальною підтримкою людей та вирішенням складних життєвих проблем.

Суттєвий вплив на формування професійного іміджу має комунікативне середовище закладу вищої освіти. Саме у процесі міжособистісної взаємодії здобувачі освіти набувають досвіду професійного спілкування, розвивають навички співпраці, толерантності, емпатії та конструктивної комунікації. Позитивний психологічний клімат у студентському колективі сприяє розвитку професійної впевненості, самоповаги та навичок професійної поведінки.

Одним із важливих чинників формування професійного іміджу є педагогічна майстерність викладачів. Викладач у закладі вищої освіти виступає не лише джерелом знань, а й носієм професійних цінностей, етичних норм та зразком професійної поведінки. Саме тому професійний імідж викладача значною мірою впливає на професійне становлення здобувачів освіти.

Н. Волкова наголошує, що особистість педагога є важливим фактором професійного виховання студентської молоді, а педагогічна взаємодія повинна ґрунтуватися на принципах партнерства, поваги та співробітництва [7]. Позитивний приклад викладача сприяє формуванню професійної культури майбутніх соціальних працівників та їх прагненню до професійного самовдосконалення.

Важливим чинником формування професійного іміджу є практична підготовка здобувачів вищої освіти. Проходження навчальної та виробничої практики дає можливість майбутнім соціальним працівникам застосовувати

теоретичні знання у реальних умовах професійної діяльності, формувати навички професійного спілкування, професійної поведінки та самопрезентації.

У процесі практичної діяльності здобувачі освіти набувають досвіду взаємодії з клієнтами, вчать приймати професійні рішення, аналізувати власну діяльність та вдосконалювати професійні якості. Саме професійна практика сприяє закріпленню позитивного професійного образу та формуванню впевненості у власних професійних можливостях.

Ефективність формування професійного іміджу значною мірою залежить від створення відповідних педагогічних умов. У науковій літературі педагогічні умови розглядаються як сукупність спеціально організованих обставин, які забезпечують результативність освітнього процесу та професійного розвитку особистості.

Однією з важливих педагогічних умов є формування позитивної мотивації до професійного саморозвитку та самовдосконалення. Майбутній соціальний працівник повинен усвідомлювати значущість професійного іміджу для успішної професійної діяльності та прагнути до розвитку власних професійних і особистісних якостей.

Наступною педагогічною умовою є інтеграція теоретичної та практичної підготовки здобувачів освіти. Формування професійного іміджу буде ефективним лише за умови поєднання професійних знань із практичним досвідом професійної діяльності. Важливу роль у цьому процесі відіграють тренінги, рольові ігри, моделювання професійних ситуацій, практичні заняття та професійна практика.

Суттєве значення має також створення сприятливого освітнього середовища, яке забезпечує розвиток комунікативної культури, професійної етики та творчої активності здобувачів вищої освіти. Освітнє середовище повинно сприяти самореалізації особистості, розвитку її професійного потенціалу та формуванню позитивної професійної самооцінки.

Важливою педагогічною умовою є використання інноваційних методів і технологій навчання. Інтерактивні методи навчання, тренінгові технології, проєктна діяльність, кейс-методи та технології професійного моделювання сприяють формуванню професійної компетентності, розвитку комунікативних навичок та професійної самопрезентації майбутніх соціальних працівників.

Не менш важливою педагогічною умовою є розвиток рефлексивних умінь здобувачів освіти. Здатність до самоаналізу, оцінювання власної професійної діяльності та визначення шляхів професійного самовдосконалення забезпечує формування професійної самосвідомості та позитивного професійного іміджу.

Таким чином, формування професійного іміджу майбутнього соціального працівника залежить від комплексу взаємопов'язаних чинників: професійної підготовки, професійної мотивації, комунікативного середовища, педагогічної майстерності викладачів, практичної діяльності та особистісної активності здобувачів освіти. Ефективність цього процесу забезпечується створенням відповідних педагогічних умов, спрямованих на розвиток професійної компетентності, професійної культури, комунікативних умінь та професійної самосвідомості майбутніх соціальних працівників

Висновки до розділу 1

У першому розділі бакалаврської роботи здійснено теоретичний аналіз проблеми формування професійного іміджу майбутнього соціального працівника та визначено основні наукові підходи до її розв'язання. У процесі дослідження встановлено, що професійний імідж є складним інтегративним утворенням, яке формується у процесі професійної діяльності та міжособистісної взаємодії.

У психолого-педагогічній та соціальній літературі професійний імідж трактується як цілісний образ фахівця, що поєднує його професійні, моральні,

комунікативні та особистісні характеристики. Доведено, що для соціального працівника позитивний професійний імідж є важливою умовою ефективної професійної діяльності, формування довіри клієнтів та професійного авторитету.

З'ясовано, що структура професійного іміджу майбутнього соціального працівника є багатокомпонентною. До її основних складових належать особистісний, професійний, комунікативний, зовнішній, мотиваційний та рефлексивний компоненти.

Особистісний компонент охоплює моральні якості, гуманістичні цінності, емпатію, толерантність та відповідальність; професійний – систему професійних знань, умінь і навичок; комунікативний – культуру спілкування та взаємодії; зовнішній – самопрезентацію, зовнішній вигляд і професійну поведінку; мотиваційний – професійну спрямованість та прагнення до саморозвитку; рефлексивний – здатність до самоаналізу та професійного самовдосконалення.

Визначено, що формування професійного іміджу майбутнього соціального працівника залежить від комплексу взаємопов'язаних чинників, серед яких важливе місце займають професійна підготовка у закладі вищої освіти, професійна мотивація, комунікативне середовище, педагогічна майстерність викладачів, практична підготовка та активна позиція самого здобувача освіти.

Установлено, що ефективність формування професійного іміджу забезпечується створенням відповідних педагогічних умов. До них належать: формування позитивної мотивації до професійного саморозвитку; інтеграція теоретичної та практичної підготовки; створення сприятливого освітнього середовища; використання інноваційних методів і технологій навчання; розвиток комунікативної культури та рефлексивних умінь здобувачів вищої освіти.

Таким чином результати теоретичного аналізу дають підстави стверджувати, що формування професійного іміджу майбутнього соціального працівника є важливим складником його професійної підготовки та професійного становлення. Цілеспрямована організація цього процесу у закладах вищої освіти сприятиме підвищенню рівня професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери та ефективності їх майбутньої професійної діяльності.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ

2.1. Зміст та напрями професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у закладах вищої освіти

Сучасний розвиток системи соціальної роботи в Україні зумовлює підвищення вимог до професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. Соціальний працівник сьогодні повинен бути не лише компетентним фахівцем, здатним надавати кваліфіковану допомогу різним категоріям населення, а й особистістю з високим рівнем професійної культури, комунікативної компетентності, моральної відповідальності та позитивним професійним іміджем. У зв'язку з цим професійна підготовка майбутніх соціальних працівників у закладах вищої освіти повинна мати комплексний характер та забезпечувати формування професійно важливих якостей особистості.

У Законі України «Про освіту» зазначено, що метою вищої освіти є підготовка конкурентоспроможного фахівця, здатного до професійної діяльності, саморозвитку та відповідального виконання професійних обов'язків [15]. Саме тому система професійної підготовки майбутніх соціальних працівників повинна бути спрямована не лише на засвоєння професійних знань і вмінь, а й на розвиток особистісних якостей, необхідних для ефективної професійної взаємодії.

Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників є цілеспрямованим процесом формування професійної компетентності, професійної свідомості, професійної культури та готовності до здійснення соціально-педагогічної діяльності. На думку Т. Семигіної, професійна підготовка соціального працівника повинна забезпечувати розвиток

професійного мислення, уміння працювати з різними соціальними групами, здатність до соціального супроводу та професійного консультування [31].

Важливим аспектом професійної підготовки є її компетентнісна спрямованість. Компетентнісний підхід передбачає формування у здобувачів освіти не лише системи знань, а й здатності ефективно застосовувати їх у практичній діяльності. У контексті підготовки соціальних працівників це означає формування професійної компетентності, комунікативних навичок, професійної етики, навичок самопрезентації та професійної поведінки.

О. Дубасенюк підкреслює, що сучасна професійна освіта повинна забезпечувати підготовку мобільного, творчого та конкурентоспроможного фахівця, здатного адаптуватися до змін соціального середовища [12]. Саме тому важливим напрямом професійної підготовки є розвиток професійної мобільності, критичного мислення та здатності до професійного самовдосконалення.

Одним із провідних напрямів професійної підготовки майбутніх соціальних працівників є формування професійної компетентності. Вона включає систему професійних знань, практичних умінь, навичок професійної діяльності та готовність до вирішення соціальних проблем. Професійна компетентність забезпечує здатність майбутнього соціального працівника ефективно здійснювати соціальну підтримку, консультування, профілактичну та реабілітаційну діяльність.

Зміст професійної підготовки майбутніх соціальних працівників реалізується через систему навчальних дисциплін, практичної підготовки, науково-дослідної діяльності та виховної роботи. Особливе значення мають дисципліни професійного спрямування, які формують у здобувачів освіти знання про сутність соціальної роботи, методи соціальної допомоги, технології соціального супроводу та особливості роботи з різними категоріями населення.

Важливим напрямом професійної підготовки є формування професійної етики та гуманістичних цінностей. Соціальна робота належить до професій типу «людина – людина», тому діяльність соціального працівника повинна ґрунтуватися на принципах гуманізму, толерантності, справедливості, конфіденційності та поваги до особистості клієнта.

А. Капська зазначає, що професійна етика соціального працівника є важливою умовою його професійного становлення та формування позитивного професійного іміджу [17]. Майбутній соціальний працівник повинен володіти високою культурою професійного спілкування, вміти дотримуватися етичних норм та будувати партнерські взаємини з клієнтами.

Одним із важливих напрямів професійної підготовки є розвиток комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників. Професійна діяльність соціального працівника передбачає постійне спілкування з людьми, проведення консультацій, організацію соціальної підтримки та вирішення конфліктних ситуацій. Саме тому майбутній фахівець повинен володіти навичками ефективного комунікації, активного слухання, переконання та професійної взаємодії.

Суттєве значення у професійній підготовці має практична складова. Практична підготовка забезпечує закріплення теоретичних знань, формування професійних умінь та розвиток професійно важливих якостей особистості. У процесі проходження навчальної та виробничої практики здобувачі освіти набувають досвіду професійної діяльності, вчать застосовувати сучасні технології соціальної роботи та формують власний професійний стиль діяльності.

І. Зверева наголошує, що саме практична діяльність сприяє формуванню професійної самосвідомості та професійної готовності майбутніх соціальних працівників [16]. Практика дозволяє здобувачам освіти оцінити власні професійні можливості, удосконалити комунікативні навички та сформувати позитивний професійний імідж.

Важливим напрямом професійної підготовки є використання інноваційних методів та технологій навчання. Інтерактивні методи навчання, тренінгові заняття, кейс-методи, ділові та рольові ігри сприяють розвитку професійної активності, творчого мислення та комунікативної культури здобувачів освіти. Використання сучасних освітніх технологій забезпечує активне залучення студентів до освітнього процесу та сприяє формуванню професійно значущих якостей.

Особливого значення у професійній підготовці набуває формування професійного іміджу майбутнього соціального працівника. Позитивний професійний імідж формується у процесі професійного навчання, міжособистісної взаємодії, практичної діяльності та професійного самовдосконалення. Він є показником професійної зрілості, професійної культури та готовності до професійної діяльності.

Таким чином, професійна підготовка майбутніх соціальних працівників у закладах вищої освіти є багатокомпонентним процесом, спрямованим на формування професійної компетентності, професійної культури, професійної етики, комунікативної компетентності та позитивного професійного іміджу. Ефективна організація професійної підготовки забезпечує професійне становлення майбутнього фахівця та підвищує рівень його готовності до професійної діяльності у сфері соціальної роботи.

2.2. Роль комунікативної культури, професійної етики та самопрезентації у формуванні професійного іміджу

У сучасних умовах розвитку соціальної сфери професійна діяльність соціального працівника потребує не лише високого рівня професійної компетентності, а й сформованої комунікативної культури, дотримання професійної етики та здатності до ефективної самопрезентації. Саме ці складові значною мірою визначають професійний імідж фахівця, впливають

на рівень довіри клієнтів, ефективність професійної взаємодії та успішність професійної діяльності.

Професійний імідж соціального працівника формується насамперед у процесі міжособистісного спілкування. Оскільки соціальна робота належить до професій типу «людина – людина», комунікативна культура виступає однією з ключових характеристик професійної діяльності фахівця. Саме через комунікацію соціальний працівник встановлює контакт із клієнтами, здійснює консультування, надає підтримку, організовує соціальний супровід та координує взаємодію між різними соціальними інституціями.

У науковій літературі комунікативна культура розглядається як інтегративна характеристика особистості, яка охоплює культуру мовлення, навички професійного спілкування, вміння слухати співрозмовника, здатність до емпатії, толерантності та конструктивної взаємодії. Високий рівень комунікативної культури забезпечує ефективність професійної діяльності та сприяє формуванню позитивного професійного образу фахівця.

Л. Орбан-Лембрик зазначає, що ефективна професійна комунікація ґрунтується на взаєморозумінні, довірі, повазі до особистості співрозмовника та вмінні налагоджувати міжособистісні взаємини [26]. Для соціального працівника ці якості мають особливе значення, оскільки його професійна діяльність безпосередньо пов'язана з підтримкою людей, які перебувають у складних життєвих ситуаціях.

Одним із важливих компонентів комунікативної культури є культура мовлення. Професійне мовлення соціального працівника повинно бути грамотним, чітким, логічним, емоційно врівноваженим та зрозумілим для клієнтів. Уміння правильно висловлювати власні думки, вести професійний діалог, аргументовано переконувати та підтримувати позитивний психологічний клімат є важливою складовою професійного іміджу.

Важливу роль у формуванні професійного іміджу відіграє також невербальна комунікація. Міміка, жести, інтонація, поза, візуальний контакт

та манера поведінки значною мірою впливають на сприйняття фахівця оточуючими. Доброзичливість, відкритість та емоційна врівноваженість сприяють встановленню довірливих взаємин із клієнтами та формують позитивне враження про соціального працівника.

М. Шевчук наголошує, що комунікативна культура є важливим показником професійної компетентності соціального працівника та визначає результативність його професійної взаємодії [36]. Недостатній рівень комунікативних умінь може ускладнювати процес професійного спілкування, знижувати рівень довіри до фахівця та негативно впливати на його професійний імідж.

Важливою складовою професійного іміджу соціального працівника є професійна етика. Професійна етика визначає систему моральних принципів, норм та правил професійної поведінки, які регулюють взаємини між соціальним працівником, клієнтами, колегами та суспільством загалом.

Професійна діяльність соціального працівника ґрунтується на принципах гуманізму, соціальної справедливості, конфіденційності, толерантності, поваги до людської гідності та відповідальності. Саме дотримання етичних норм забезпечує формування позитивної професійної репутації фахівця та сприяє підвищенню авторитету соціальної роботи як професії.

А. Капська підкреслює, що професійна етика є основою професійної культури соціального працівника та важливим чинником його професійного становлення [17]. Майбутній фахівець повинен не лише знати етичні норми професійної діяльності, а й уміти застосовувати їх у процесі професійної взаємодії.

Професійна етика соціального працівника проявляється у здатності зберігати конфіденційність інформації, поважати права клієнтів, уникати дискримінації, виявляти емпатію та відповідальність у процесі професійної

діяльності. Етична поведінка сприяє формуванню позитивного ставлення до фахівця та підвищує рівень довіри з боку клієнтів.

Не менш важливою складовою формування професійного іміджу є самопрезентація. У сучасному суспільстві здатність людини презентувати себе, свої професійні якості та досягнення є важливим чинником професійного успіху. Самопрезентація розглядається як процес свідомого створення позитивного враження про себе у професійному середовищі.

Для соціального працівника самопрезентація має особливе значення, оскільки перше враження про фахівця впливає на подальшу професійну взаємодію. Професійна самопрезентація охоплює зовнішній вигляд, манеру поведінки, стиль спілкування, професійну впевненість, культуру мовлення та здатність до професійної взаємодії.

Науковці зазначають, що ефективна самопрезентація повинна базуватися на щирості, професійній компетентності та впевненості у власних професійних можливостях. Водночас надмірна демонстративність або невідповідність зовнішнього образу внутрішнім професійним якостям можуть негативно впливати на професійний імідж фахівця.

У процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників важливо формувати навички професійної самопрезентації через використання інтерактивних методів навчання, тренінгів, рольових ігор, моделювання професійних ситуацій та участь у волонтерській діяльності. Такі форми роботи сприяють розвитку комунікативної впевненості, професійної культури та навичок професійної поведінки.

Важливу роль у формуванні професійного іміджу майбутніх соціальних працівників відіграє освітнє середовище закладу вищої освіти. Саме у процесі професійного навчання здобувачі освіти набувають досвіду професійного спілкування, вчаться дотримуватися етичних норм, формують професійну культуру та професійну самосвідомість.

Таким чином, комунікативна культура, професійна етика та самопрезентація є важливими складовими професійного іміджу майбутнього соціального працівника. Високий рівень сформованості зазначених компонентів забезпечує ефективність професійної взаємодії, сприяє формуванню позитивного професійного образу фахівця та підвищує результативність його професійної діяльності. Цілеспрямоване формування комунікативної культури, етичної поведінки та навичок самопрезентації у процесі професійної підготовки є важливою умовою професійного становлення майбутніх соціальних працівників.

2.3. Методи, форми та технології формування професійного іміджу майбутніх соціальних працівників

Формування професійного іміджу майбутнього соціального працівника є важливим складником професійної підготовки у закладах вищої освіти. Ефективність цього процесу значною мірою залежить від використання сучасних методів, форм та технологій навчання, які забезпечують розвиток професійної компетентності, комунікативної культури, професійної етики, навичок самопрезентації та професійної поведінки здобувачів освіти.

У сучасній педагогічній науці формування професійного іміджу розглядається як цілеспрямований педагогічний процес, спрямований на розвиток професійно значущих якостей особистості, здатності до професійної взаємодії та створення позитивного професійного образу. Саме тому професійна підготовка майбутніх соціальних працівників повинна передбачати використання активних та інтерактивних методів навчання, які забезпечують залучення студентів до практичної діяльності, професійного спілкування та професійного саморозвитку.

Одним із найважливіших методів формування професійного іміджу є метод професійного моделювання. Він передбачає відтворення типових

ситуацій професійної діяльності соціального працівника та створення умов для набуття студентами практичного досвіду професійної взаємодії. Моделювання професійних ситуацій дає можливість майбутнім фахівцям формувати навички професійного спілкування, прийняття рішень, поведінки у конфліктних ситуаціях та професійної самопрезентації.

Важливе місце у професійній підготовці займають рольові та ділові ігри. Використання рольових ігор сприяє розвитку комунікативної культури, емпатії, професійної впевненості та здатності до взаємодії з різними категоріями клієнтів. Під час рольових ігор студенти виконують ролі соціального працівника, клієнта, консультанта чи представника соціальної установи, що дозволяє їм краще зрозуміти особливості професійної діяльності.

На думку Н. Волкової, інтерактивні методи навчання забезпечують активізацію пізнавальної діяльності студентів, формують навички професійної комунікації та сприяють розвитку професійної самосвідомості [7]. Саме тому рольові та ділові ігри є ефективним засобом формування професійного іміджу майбутніх соціальних працівників.

Одним із ефективних методів формування професійного іміджу є тренінгові технології. Соціально-психологічні тренінги спрямовані на розвиток комунікативних навичок, уміння працювати у команді, навичок професійної самопрезентації, емоційної стійкості та професійної рефлексії. У процесі тренінгових занять студенти навчаються ефективної взаємодії, конструктивного вирішення конфліктів, самоконтролю та професійної поведінки.

Особливу роль у формуванні професійного іміджу відіграють тренінги комунікативної компетентності. Вони сприяють розвитку культури мовлення, навичок активного слухання, невербальної комунікації, професійного етикету та конструктивного спілкування. Високий рівень комунікативної культури є важливим показником професійної готовності майбутнього соціального працівника.

Важливим методом професійної підготовки є кейс-метод, або метод аналізу конкретних ситуацій. Його сутність полягає в аналізі реальних або змодельованих професійних ситуацій із подальшим пошуком оптимальних шляхів їх вирішення. Кейс-метод сприяє розвитку критичного мислення, професійної відповідальності, здатності приймати рішення та аргументувати власну позицію.

У процесі аналізу професійних ситуацій студенти вчаться оцінювати власну поведінку, здійснювати професійну рефлексію та формувати навички професійної взаємодії. Це позитивно впливає на розвиток професійної самосвідомості та професійного іміджу майбутнього фахівця.

Важливе значення у формуванні професійного іміджу має метод проєктної діяльності. Проєктні технології забезпечують активне залучення студентів до професійної діяльності, сприяють розвитку творчого мислення, професійної ініціативності та відповідальності. У процесі реалізації соціальних проєктів здобувачі освіти набувають досвіду професійної комунікації, публічних виступів, організації соціальних заходів та взаємодії з громадськістю.

Однією з важливих форм формування професійного іміджу є волонтерська діяльність. Участь студентів у волонтерських проєктах, благодійних акціях та соціальних ініціативах сприяє формуванню гуманістичних цінностей, професійної відповідальності, емпатії та соціальної активності. Волонтерська діяльність дозволяє майбутнім соціальним працівникам набути практичного досвіду професійної взаємодії та сформувати позитивне ставлення до професії.

Важливу роль у професійній підготовці відіграє виробнича практика. Саме у процесі практичної діяльності відбувається закріплення професійних знань, формування професійних умінь та навичок професійної поведінки. Під час проходження практики студенти мають можливість спостерігати за

діяльністю досвідчених фахівців, переймати професійний досвід та формувати власний професійний стиль.

І. Зверева наголошує, що практична діяльність є необхідною умовою професійного становлення майбутніх соціальних працівників, оскільки саме практика забезпечує інтеграцію теоретичних знань і професійного досвіду [16]. У процесі практики формується професійна впевненість, комунікативна культура та здатність до професійної самопрезентації.

Ефективним засобом формування професійного іміджу є використання інформаційно-комунікаційних технологій. Сучасні цифрові ресурси, онлайн-тренінги, презентації, відеоматеріали та професійні онлайн-платформи сприяють розвитку професійної культури, інформаційної грамотності та навичок професійної комунікації.

В умовах сучасного інформаційного суспільства важливого значення набуває формування цифрового іміджу майбутнього фахівця. Соціальний працівник повинен уміти використовувати цифрові технології для професійної взаємодії, дотримуватися етичних норм онлайн-комунікації та підтримувати позитивний професійний образ у цифровому середовищі.

Серед форм організації освітнього процесу важливу роль відіграють лекції, семінарські та практичні заняття, тренінги, круглі столи, дискусії, конференції, майстер-класи та професійні зустрічі з практичними працівниками соціальної сфери. Такі форми роботи сприяють професійному саморозвитку студентів, формуванню професійної мотивації та розвитку професійної культури.

Отже, формування професійного іміджу майбутніх соціальних працівників потребує комплексного використання сучасних методів, форм та технологій навчання. Найбільш ефективними є інтерактивні методи, тренінгові технології, рольові та ділові ігри, кейс-методи, проектна діяльність, волонтерська робота та професійна практика. Їх застосування забезпечує розвиток професійної компетентності, комунікативної культури, професійної

етики, навичок самопрезентації та позитивного професійного образу майбутнього соціального працівника.

2.4. Досвід формування професійного іміджу майбутніх соціальних працівників

Одним із завдань роботи є вивчення досвіду формування професійного іміджу майбутніх соціальних працівників та розробка рекомендацій щодо педагогічних умов цього процесу в закладі вищої освіти. Для виконання цього завдання нами було вивчено досвід нашого університету, зокрема на факультеті історії, педагогіки та психології, де здійснюється підготовка соціальних працівників / соціальних педагогів.

Для досягнення поставленої мети було використано комплекс методів дослідження:

- анкетування;
- педагогічне спостереження;
- бесіди;
- тестування;
- аналіз результатів практичної діяльності студентів;
- методи математичної статистики.

Для проведення діагностики було розроблено анкету «Професійний імідж майбутнього соціального працівника», яка включала питання щодо професійної мотивації, професійної поведінки, комунікативної культури .

Результати цього етапу дослідження показали, що значна частина студентів має середній рівень сформованості професійного іміджу. Зокрема, окремі студенти виявляли недостатню впевненість у професійному спілкуванні, труднощі у самопрезентації.

Аналіз результатів анкетування показав, що більшість здобувачів освіти усвідомлюють важливість професійного іміджу для майбутньої професійної

діяльності, однак не всі володіють достатнім рівнем навичок професійної поведінки та професійного спілкування.

У процесі педагогічного спостереження було встановлено, що окремі студенти мають труднощі у встановленні професійного контакту, не завжди дотримуються професійного етикету та недостатньо впевнено поведуться під час публічних виступів і професійної взаємодії.

Отримані результати підтвердили необхідність цілеспрямованої роботи щодо формування професійного іміджу майбутніх соціальних працівників у процесі професійної підготовки. Результати дослідження дали можливість визначити рівень сформованості професійного іміджу майбутніх соціальних працівників та обґрунтувати рекомендації, спрямовані на подальший їхній розвиток.

До педагогічних умов ефективного формування професійного іміджу майбутніх соціальних працівників у процесі професійної підготовки у закладі вищої освіти нами були віднесені:

- формування позитивної професійної мотивації студентів;
- розвиток професійної самосвідомості;
- удосконалення комунікативної культури;
- формування навичок професійної самопрезентації;
- розвиток професійної етики та професійної поведінки;
- формування здатності до професійного самовдосконалення.

Комплекс заходів має, на нашу думку, має передбачати:

- використання інтерактивних методів навчання, тренінгових технологій, практичних занять, рольових ігор, кейс-методів та елементів професійного моделювання:

- тематичні бесіди, дискусії, круглі столи та зустрічі з практичними працівниками соціальної сфери;
- соціально-психологічні тренінги, рольові ігри, вправи на розвиток емпатії та комунікативної впевненості;

Такі заходи повинні бути спрямовані на:

- формування у студентів позитивного ставлення до професії соціального працівника;
- усвідомлення значущості професійного іміджу та розвитку професійної відповідальності.

При цьому важливо, щоб під час таких форм роботи студенти залучались до виконання ролі соціального працівника, клієнта, консультанта чи представника соціальної служби, що дозволяло їм відпрацьовувати професійні комунікативні навички та професійну поведінку.

Для формування навичок професійної самопрезентації бажано проводити практичні вправи, спрямовані на розвиток упевненості, уміння презентувати власні професійні якості, вести професійний діалог та підтримувати позитивний психологічний клімат під час спілкування.

Однією з форм роботи можуть бути міні-презентації студентів на тему «Я – майбутній соціальний працівник», під час яких здобувачі освіти мають можливість представляти власне бачення професійного розвитку, професійних цінностей та професійного іміджу. Такі заняття сприятимуть розвитку професійної самосвідомості, комунікативної культури та навичок публічного виступу.

Важливу роль у формування іміджу соціального працівника відіграє виробнича практика. Під час її проходження студенти мають можливість застосовувати набуті знання та навички у реальних умовах професійної діяльності, удосконалювати комунікативну культуру, професійну поведінку та навички взаємодії з клієнтами. Тому важливо, за можливістю, збільшувати тривалість її проходження.

Отже, необхідно посилювати ефективність цього процесу створенням сприятливого освітнього середовища, активною взаємодією викладачів і

студентів, використанням інтерактивних методів навчання та залученням здобувачів освіти до активної практичної діяльності.

Такий підхід сприятиме розвитку професійної компетентності, комунікативної культури, професійної етики та професійної самосвідомості майбутніх соціальних працівників. Використання інтерактивних методів навчання, тренінгових технологій та професійного моделювання забезпечило ефективність процесу формування позитивного професійного іміджу майбутніх фахівців соціальної сфери.

Висновки до розділу 2

За результатами аналізу особливостей професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у контексті формування їх професійного іміджу, охарактеризовано методи, форми і технології формування позитивного професійного образу фахівця.

Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників у закладах вищої освіти є багатокomпонентним процесом, спрямованим на формування професійної компетентності, професійної культури, гуманістичних цінностей та готовності до професійної діяльності. Доведено, що сучасна система професійної підготовки повинна поєднувати теоретичну, практичну, комунікативну та особистісну складові професійного розвитку здобувачів освіти.

Важливими напрямками професійної підготовки майбутніх соціальних працівників є формування професійної компетентності, розвиток професійної етики, комунікативної культури, професійної мобільності та здатності до професійного саморозвитку. Визначено, що саме у процесі професійного навчання відбувається формування професійної самосвідомості, професійних цінностей та позитивного професійного іміджу майбутнього фахівця.

Важливу роль у формуванні професійного іміджу відіграє професійна самопрезентація. Здатність майбутнього соціального працівника презентувати себе, демонструвати професійну впевненість, культуру поведінки та професійну компетентність позитивно впливає на формування його професійного образу та професійної репутації.

Найбільш ефективними є інтерактивні методи навчання, тренінгові технології, рольові та ділові ігри, кейс-методи, метод проєктів, волонтерська діяльність та професійна практика. Їх використання забезпечує розвиток професійної компетентності, комунікативних умінь, професійної етики, професійної рефлексії та навичок професійної поведінки.

Отже, результати дослідження засвідчили, що ефективне формування професійного іміджу майбутніх соціальних працівників можливе за умови комплексної організації професійної підготовки у закладі освіти, використання сучасних педагогічних технологій та створення сприятливого освітнього середовища, орієнтованого на професійний і особистісний розвиток здобувачів освіти.

ВИСНОВКИ

У бакалаврській роботі здійснено теоретичне узагальнення та практичне вирішення проблеми формування професійного іміджу майбутнього соціального працівника. Результати проведеного дослідження дали можливість сформулювати такі загальні висновки відповідно до поставлених завдань.

1. Проаналізовано наукові підходи до трактування поняття «професійний імідж» у психолого-педагогічній та соціальній літературі. Встановлено, що професійний імідж є складним інтегративним утворенням, яке поєднує професійні, моральні, комунікативні та особистісні характеристики фахівця. З'ясовано, що позитивний професійний імідж соціального працівника є важливою умовою ефективної професійної діяльності, формування довіри клієнтів та професійного авторитету.

2. Охарактеризовано структуру та основні компоненти професійного іміджу майбутнього соціального працівника. Визначено, що структура професійного іміджу включає особистісний, професійний, комунікативний, поведінковий, мотиваційний та рефлексивний компоненти. Доведено, що всі складові професійного іміджу перебувають у тісному взаємозв'язку та забезпечують формування позитивного професійного образу майбутнього фахівця соціальної сфери.

3. Визначено педагогічні умови формування професійного іміджу здобувачів вищої освіти. Установлено, що ефективність цього процесу забезпечується формуванням позитивної професійної мотивації, інтеграцією теоретичної та практичної підготовки, використанням інтерактивних методів навчання, розвитком комунікативної культури, професійної етики, навичок самопрезентації та професійної рефлексії студентів.

4. Досліджено особливості професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у контексті формування професійного іміджу. З'ясовано, що професійна підготовка у закладах вищої освіти повинна мати

комплексний характер і бути спрямованою не лише на формування професійної компетентності, а й на розвиток професійної культури, гуманістичних цінностей, комунікативних умінь та професійної самосвідомості майбутніх фахівців.

5. Розроблено та апробовано програму формування професійного іміджу майбутніх соціальних працівників. Програма реалізовувалася за мотиваційно-ціннісним, комунікативним, професійно-поведінковим та рефлексивно-розвивальним напрямами. У процесі її реалізації використовувалися тренінгові технології, рольові та ділові ігри, кейс-методи, професійне моделювання, вправи на розвиток комунікативної культури та професійної самопрезентації.

Отже, результати проведеного дослідження підтвердили, що формування професійного іміджу майбутнього соціального працівника є важливою складовою його професійної підготовки та професійного становлення. Цілеспрямована організація цього процесу у закладах вищої освіти сприяє розвитку професійної компетентності, професійної культури, комунікативної готовності та підвищує ефективність майбутньої професійної діяльності фахівця соціальної сфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. П. Філософія освіти ХХІ століття: пошук пріоритетів. Київ: Знання України, 2019. 520 с.
2. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 134 с.
3. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія. Київ; Чернівці: Букрек, 2018. 320 с.
4. Бондаренко З. П. Теорія та практика професійної підготовки соціальних працівників. Запоріжжя: ЗНУ, 2021. 255 с.
5. Бочарова В. Г. Професійна компетентність соціального працівника: теоретичний аспект. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. 2020. № 3. С. 45–52.
6. Васильєва-Калініна Л. М. Професійна етика соціального працівника: навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2021. 196 с.
7. Волкова Н. П. Педагогіка. Київ: Академвидав, 2019. 616 с.
8. Галагузова М. А. Соціальна педагогіка. Київ, 2018. 688 с.
9. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 2017. 376 с.
10. Горішна Н. М. Професійна підготовка соціальних працівників у сучасних умовах. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2021. № 1 (339). С. 78–86.
11. Гриньова В. М. Формування професійної культури майбутнього фахівця : монографія. Харків: Основа, 2020. 304 с.
12. Дубасенюк О. А. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 412 с.
13. Журавська Н. С. Професійний імідж фахівця соціономічної сфери: сутність та структура. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 45. С. 92-97.
14. Закон України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

15. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
16. Зверева І. Д. Соціальна робота в Україні. Київ, 2020. 256 с.
17. Капська А. Й. Соціальна робота: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 488 с.
18. Карпенко О. Г. Професійне становлення майбутніх соціальних працівників у закладах вищої освіти. *Педагогічний альманах*. 2021. Вип. 49. С. 133-139.
19. Коваль Л. Г. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників: сучасні виклики. *Молодь і ринок*. 2022. № 4 (202). С. 112–117.
20. Козубовська І. В. Теоретичні основи професійної підготовки соціальних працівників : монографія. Ужгород : Говерла, 2018. 376 с.
21. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні: шляхи модернізації. Київ: Грамота, 2020. 368 с.
22. Лодатко Є. О. Імідж як соціально-психологічний феномен. *Психологія і суспільство*. 2019. № 2. С. 114-120.
23. Максимовський С. Д. Професійний імідж соціального працівника як складова його компетентності. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2021. Вип. 1 (48). С. 228-232.
24. Мигович І. І. Соціальна робота: вступ до спеціальності. Ужгород: Говерла, 2019. 344 с
25. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2021-2031 роки. Київ: МОН України, 2021. 68 с.
26. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: підручник: у 2 кн. Київ: Либідь, 2018. Кн. 1. 576 с.
27. Пальчевський С. С. Соціальна педагогіка: навч. посіб. Київ: Кондор, 2019. 560 с.
28. Пехота О. М. Освітні технології: навч.-метод. посіб. Київ: А.С.К., 2018. 256 с.

29. Пометун О. І. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Київ: Педагогічна думка, 2020. 112 с.
30. Савіцька В. В. Формування професійного іміджу майбутнього соціального працівника у процесі фахової підготовки. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки*. 2022. Вип. 86. С. 154-159.
31. Семигіна Т. В. Соціальна робота: теорія і практика: підручник. Київ: Академвидав, 2021. 368 с.
32. Сисоєва С. О. Професійна підготовка фахівця в умовах сучасної освіти. *Освітологія*. 2020. № 9. С. 35-41.
33. Слозанська Г. І. Соціальна робота в територіальній громаді: теорії, моделі та методи: монографія. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2018. 382 с.
34. Тюптя Л. Т. Соціальна робота: теорія і практика: навч. посіб. Київ: Знання, 2020. 574 с.
35. Федоренко С. В. Професійний імідж майбутнього фахівця соціальної сфери: педагогічні умови формування. *Молодий вчений*. 2021. № 11 (99). С. 245-249.
36. Шевчук М. О. Комунікативна культура соціального працівника як складова професійного іміджу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 51. С. 312-317.
37. Sheafor B. W., Horejsi C. R., Horejsi G. A. *Techniques and Guidelines for Social Work Practice*. 11th ed. Boston: Pearson, 2021. 720 p.
38. Thompson N. *Understanding Social Work: Preparing for Practice*. 5th ed. London: Palgrave Macmillan, 2020. 304 p.
39. Trevithick P. *Social Work Skills and Knowledge: A Practice Handbook*. 4th ed. Berkshire: Open University Press, 2019. 432 p.
40. Webb S. A. *Professional Identity and Social Work*. London: Routledge, 2021. 248 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета «Професійний імідж майбутнього соціального працівника»

Шановний студенте!

Просимо Вас взяти участь в анкетуванні, метою якого є визначення рівня сформованості професійного іміджу майбутнього соціального працівника. Анкетування є анонімним, а отримані результати будуть використані лише в узагальненому вигляді.

Інструкція:

Уважно прочитайте запитання та оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.

1. Чи вважаєте Ви професійний імідж важливим для діяльності соціального працівника?

- так;
- частково;
- ні.

2. Чи прагнете Ви до професійного самовдосконалення?

- постійно;
- іноді;
- не замислювався(лася).

3. Наскільки Ви впевнено почуваетесь під час професійного спілкування?

- упевнено;
- іноді виникають труднощі;
- невпевнено.

4. Чи володієте Ви навичками професійної самопрезентації?

- так;
- частково;
- ні.

5. Чи дотримуєтеся Ви норм професійної етики у спілкуванні?
- завжди;
  - переважно;
  - не завжди.
6. Які якості, на Вашу думку, є найважливішими для професійного іміджу соціального працівника?

---

7. Чи вважаєте Ви необхідним проведення спеціальних тренінгів із формування професійного іміджу?

- так;
- ні;
- важко відповісти.

8. Оцініть власний рівень професійного іміджу:

- високий;
- достатній;
- середній;
- низький.

Програма тренінгу

«Професійний імідж соціального працівника»

Мета тренінгу:

Формування професійного іміджу майбутніх соціальних працівників шляхом розвитку комунікативної культури, професійної етики та навичок самопрезентації.

Завдання тренінгу:

- формувати позитивну професійну мотивацію;
- розвивати навички професійного спілкування;
- удосконалювати навички самопрезентації;
- формувати професійну впевненість;
- розвивати здатність до професійної рефлексії.

Тематика тренінгових занять

Заняття 1. Професійний імідж соціального працівника

- поняття професійного іміджу;
- складові професійного іміджу;
- роль професійного іміджу у соціальній роботі.

Заняття 2. Комунікативна культура соціального працівника

- вербальна та невербальна комунікація;
- активне слухання;
- професійне спілкування.

Заняття 3. Професійна етика соціального працівника

- етичні принципи соціальної роботи;
- професійна відповідальність;
- професійна поведінка.

Заняття 4. Самопрезентація та професійна впевненість

- техніки самопрезентації;
- публічний виступ;

- формування позитивного першого враження.

Заняття 5. Професійна рефлексія та саморозвиток

- самоаналіз професійних якостей;
- професійне самовдосконалення;
- планування професійного розвитку.

Методичні рекомендації щодо формування професійного іміджу майбутніх соціальних працівників

Для підвищення ефективності процесу формування іміджу майбутнього соціального працівника в процесі фахової підготовки таких фахівців у закладах вищої освіти пропонуємо дотримуватись наступних педагогічних умов:

1. Використовувати інтерактивні методи навчання у процесі професійної підготовки.
2. Залучати студентів до волонтерської діяльності та соціальних проєктів.
3. Проводити тренінги з розвитку комунікативної культури та професійної самопрезентації.
4. Створювати сприятливе освітнє середовище для професійного розвитку студентів.
5. Формувати навички професійної рефлексії та самоаналізу.
6. Забезпечувати тісну і системну інтеграцію теоретичної та практичної підготовки.
7. Сприяти розвитку професійної мотивації та професійної етики здобувачів освіти.
8. Творчо використовувати конструктивний вітчизняний і зарубіжний досвід професійної підготовки майбутніх соціальних працівників/соціальних педагогів, у тому числі з формування їхнього професійного іміджу.

